

## Anadolu Liseleri Bağlamında Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği Sınıf Geçme Sistemine Yönelik Bir Öneri (Araştırma Makalesi)

\*<sup>1</sup> Serkan YÜKSEL, <sup>2</sup> Mustafa ÖZGENEL

<sup>1</sup> 0000-0001-8087-8478, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, srknyuksel@outlook.com

<sup>2</sup> 0000-0002-7276-4865, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, mustafa.ozgenel@izu.edu.tr

Geliş Tarihi : 30.11.2021

Kabul Tarihi : 27.05.2022

<https://doi.org/10.55150/apjec.1030470>

### Öz

*Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında sınıf geçme ile ilgili esaslar Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ile düzenlenmektedir. Anadolu Liselerinde öğrenim gören öğrenciler, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği gereği 50 not ortalamasına ulaşmaları durumunda zayıf ders sayılarına bakılmaksızın bir üst sınıfa geçebilmektedirler. Araştırmada, örnek durumlar oluşturularak olası notlar belirlenmiş ve öğrencilerin nasıl sınıf geçtikleri tespit edilmiştir. Buna göre öğrenciler, lise öğrenimleri boyunca Matematik, Fizik, Kimya, Tarih, Coğrafya gibi derslerden hiç başarılı olmasalar bile mezun olabilmektedirler. Oysaki ortaöğretim kurumlarının amaçları arasında ortak bir genel kültür kazandırmak, teknolojiden faydalanarak nitelikli eğitim vermek, yabancı dil öğretmek vb. sayılmaktadır. Zayıf ders sayısına bakılmaksızın ortalama ile öğrencilerin sınıf geçmesinin sayılan hedefleri yakalamayı güçleştirdiği düşünülmektedir. Söz konusu durumun lise mezunu sayısını artırdığı, ancak mezunların niteliğini aşağıya çektiği düşünüldüğünden bu makalede Anadolu Liselerinde çalışan öğretmenlerin görüşleri de alınarak Anadolu Liselerinde sınıf geçme sistemi üzerinde önerilerde bulunulmuştur.*

**Anahtar kelimeler:** Ortaöğretim, Sınıf Geçme, Lise, Anadolu Lisesi, Yönetmelik

## A Recommendation for the System of Passing the Class in the Secondary Education Institutions Regulation in the Context of Anatolian High Schools

### Abstract

*The principles regarding passing class in secondary education institutions in Turkey are regulated by the Regulation on Secondary Education Institutions of the Ministry of National Education. Students studying in Anatolian High Schools can move to the next class regardless of their failed course numbers if they reach a grade point average of 50 as per the Secondary Education Institutions Regulation. In the research, possible grades were determined by creating sample situations and it was determined how the students passed the class.*

\*<sup>1</sup>Serkan Yüksel, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, srknyuksel@outlook.com

*Accordingly, students can graduate from courses such as Mathematics, Physics, Chemistry, History and Geography throughout their high school education, even if they are not successful at all. However, among the objectives of secondary education institutions are to provide a common general culture, to provide quality education by making use of technology, to teach foreign languages, etc. is counted. Regardless of the number of failed courses, it is thought that the students' passing the grade with the average makes it difficult to reach the targets listed. Since it is thought that this situation increases the number of high school graduates but decreases the quality of graduates, in this article, suggestions are made on the class passing system in Anatolian High Schools by taking the opinions of the teachers working in Anatolian High Schools.*

**Keywords:** *Secondary Education, Passing Class, High School, Anatolian High School, Regulation*

## 1. GİRİŞ

Eğitim kavramı genel anlamda çocuk, genç veya yetişkinlerin belli bir konuda, bilim dalında yetiştirilmesi ve geliştirilmesi çabası olarak tanımlanabilir (Kurul, 2012). Eğitimin amacı, bilgi seviyesi yüksek hem bireysel hem de evrensel bir kültüre sahip, sağlıklı toplumlar yetiştirmektir (Çakmak, 2008). Ülkelerin çağın gerektirdiği düzeye ulaşmaları verdikleri eğitimin verimli ve etkili olmasıyla yakından ilgilidir (Bayındır, 2009). Çünkü eğitim bireysel faydalarının yanı sıra ülkelerin ekonomik kalkınmalarında da çok önemli bir role sahiptir (Öztürk, 2005). Ancak hem bireysel gelişimin hem de toplumsal kalkınmanın tam manasıyla gerçekleşebilmesi ve bilinçli toplumların ortaya çıkabilmesi için eğitimin sadece nicel olarak gelişmesinin yeterli olmadığı niceliğin yanında mutlaka eğitimin niteliğinin de artırılması gerektiği bir gerçektir. Buldukları sınıf seviyesinin gerektirdiği kazanımların önemli bir kısmını kazanamamış öğrencilerin ilgili kazanımları tamamlamadan sınıf atlatılıp nihayetinde de mezun edilmelerinin nicel olarak mezun sayısını artırdığı, ancak nitelik yönünden eğitimin kalitesini düşürdüğü düşünülmektedir. Türkiye’de ortaöğretim kademesinde okullaşma oranı 2007/2008 Eğitim Öğretim yılında net 58,56 iken 2019/2020 Eğitim Öğretim yılında bu oran net 85.01’e çıkmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). Türkiye’de okullaşma oranının hızla artmasına rağmen başarı ortalamalarının aynı oranda artmadığı üniversite sınav sonuçları incelendiğinde görülebilecektir (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı [ÖSYM]; 2008, 2009, 2019, 2020, 2021). Bu sebeple nicel büyümenin yanında mutlaka öğrencilerin nitelik olarak da eğitimden istenilen kazanımları edinmelerinin sağlanması gerektiği söylenebilir.

Türkiye’de eğitim öğretim hizmetleri yükseköğretim dışarda tutulduğunda zorunlu olmayan anaokulu ve 4+4+4 kapsamında zorunlu eğitim içinde yer alan ilkokul, ortaokul ve liselerden

müteşekkildir. Ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim faaliyetleri farklı okul türleri eliyle verilmektedir. Buna göre Türkiye’de Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Çok Programlı Anadolu Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Güzel Sanatlar Liseleri, Spor Liseleri, Mesleki Eğitim Merkezleri, Özel Eğitim Meslek Liseleri gibi kurumlar ortaöğretim kurumları (MEB, 2013) olarak hizmet vermektedir. Bunlar arasında Anadolu Liseleri, 1.576.390 öğrencisi ile bünyesinde en fazla öğrenci bulunduran ortaöğretim kurumlarıdır (MEB, 2020). Dolayısıyla Anadolu Liselerinden mezun olan öğrenciler için aldıkları eğitimin kalitesi, mesleki eğitim alan öğrencilerin birer meslek edindikleri düşünüldüğünde, bireysel anlamda oldukça önemlidir. Ayrıca Anadolu Liselerinde okuyan öğrenci sayısının fazlalığı bu liselerdeki eğitimin niteliğini toplum açısından da oldukça önemli hale getirmektedir.

Her kademedeki eğitim öğretim kurumunun amacı ve hedefleri farklıdır. Ortaöğretim kurumlarının amaçları “Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde” genel olarak öğrencileri bedeni, zihni, ahlaki yönden geliştirmek, insan haklarına saygılı olmak, ortak bir genel kültür vermek ve yükseköğretime hazırlamak, eğitim ve istihdam ilişkisini sağlıklı bir yapıya kavuşturmak, yabancı dil öğretmek, teknolojiden faydalanarak nitelikli eğitim vermek vb. olarak sayılmaktadır (MEB, 2013). Ortaöğretim kurumları yönetmeliğinin ilgili maddeleri incelendiğinde ortaöğretimin amacının bireyi bilişsel, duyuşsal ve fiziksel yönden geliştirmek olduğu görülmektedir. Bu gelişimin tam manasıyla sağlanabilmesi de ancak amaçlanan kazanımların gerçek manada öğrenci tarafından alınıp alınmadığının tespiti ile ilgilidir. Bu noktada ilgili kazanımları istenilen düzeyde alıp bir üst sınıfa devam edecek öğrenciler Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin (MEB, 2013) sınıf geçme ile ilgili maddelerinin düzenlediği şekilde belirlenmektedir.

Türkiye’de ortaöğretim kurumlarında sınıf geçme ile ilgili esaslar Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’nin (MEB, 2013) üçüncü bölümünde yer alan 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 ve 60. maddeler ile düzenlenmektedir. Söz konusu maddeler içinde 57, 58 ve 59. maddeler doğrudan sınıf geçme, sorumlu olarak sınıf geçme ve sınıf tekrarının nasıl yapılacağını düzenleyen maddelerdir. Buna göre ders yılının sonunda her bir dersten iki dönem puanı olmak kaydıyla; tüm dersleri başarılı olan öğrenciler ve başarısız dersi/dersleri olanlardan, yılsonu başarı puanı en az 50 olan öğrenciler “*doğrudan sınıf*” geçebilmektedirler. Bu şartları sağlamakla birlikte, yılsonu başarı puanıyla başarılı sayılamayacak derslerden başarısız olan öğrencilerin söz konusu dersten/derslerden sorumlu geçeceği ifade edilmektedir

(MEB, 2013). Talim Terbiye Kurulu tarafından Ortaöğretim kurumlarının tamamında yılsonu başarı ortalaması ile başarılı sayılmayacak ders, “Türk Dili ve Edebiyatı” dersi olarak belirlenmiştir (MEB, 2018). Buna göre Anadolu Liseleri bağlamında yılsonu başarı puanı ile başarılı sayılmayacak ders her sınıf seviyesinde Türk Dili ve Edebiyatı dersidir. Doğrudan sınıfını geçen öğrencilerin yanında Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin 58. Maddesinde doğrudan sınıfını geçemeyen öğrenciler için bir düzenleme de bulunmaktadır. Buna göre; doğrudan sınıfını geçemeyen öğrencilerden, bir sınıfta başarısız ders sayısı en fazla 3 ders olanların sorumlu olarak sınıflarını geçebilecekleri, ancak alt sınıflar da dahil toplam 6 dersten fazla başarısız dersi bulunanların sınıf tekrar edecekleri de ayrıca belirtilmektedir (MEB, 2013). Sonuç olarak zayıf ders sayısı veya herhangi başka bir kriterle bakılmaksızın sadece not ortalaması ile doğrudan veya istenilen genel not ortalaması yakalandığında başarısız olunması durumunda sadece Türk Dili ve Edebiyatı dersinden sorumlu olarak bir üst sınıfa geçmenin sınıf geçmeyi kolaylaştırarak özellikle amaçları öğrencileri yükseköğretime, mesleğe, hayata hazırlamak, dünyadaki gelişme ve değişimleri izleyebilecek düzeyde yabancı dil öğretmek, hayat boyu öğrenme alışkanlığı kazandırmak ve öğrencileri çağın gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlamak olan ortaöğretim kurumlarının (MEB, 2013) ve bunlar içinde de akademik eğitim veren Anadolu Liselerinin nitelikli öğrenci yetiştirebilmesinin önündeki engellerden biri olduğu düşünülmektedir.

Tüm bu anlatılanlar, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan sınıf geçme ile ilgili maddelerin iyileştirilip iyileştirilemeyeceği, Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin bu konuda ne düşündükleri ve tavsiyelerinin neler olduğu gibi soruları akla gelmektedir. Buradan hareketle araştırmada Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin sınıf geçme ile ilgili maddeleri incelenmiş, mevcut durum örneklendirilmiş ve Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerle nitel görüşmelerde bulunularak yönetmeliğin sınıf geçme ile ilgili bölümleri üzerinde yeni tavsiyelerde bulunulmuştur.

## **2. YÖNTEM**

### **2.1. Araştırmanın Modeli**

Araştırmanın genel amacına uygun olarak, nitel bir araştırma modeli olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, derinlemesine bir bakış açısı ile durumlara ilişkin detaylı bir strateji olarak kabul edilir (Uğurlu, 2018). Öğrencilerin nasıl sınıflarını geçtiklerinin tespiti için

örnek öğrenciler tasarlanmış ve öğrencilerin alabilecekleri muhtemel notlar üzerinden Anadolu Liselerinde görev yapan öğretmenlerin görüşleri de alınarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

## 2.2. Çalışma Grubu

Araştırmamızın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan homojen örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Homojen örnekleme yöntemi araştırmacının tanımlanan özellikleri sahip olan bir alt grup üyeliğine dayalı olarak bireyleri ve araştırma mekanlarını seçtiği örnekleme yöntemidir (Creswell, 2020). Bu kapsamda Anadolu Lisesinde görev yapmakta olan 7 öğretmen (1 müdür, 1 müdür yardımcısı, 5 öğretmen) araştırmamızın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubuna dahil olan öğretmenlerden 3'ünün mesleki kıdemi 1-10 yıl arasında, 3'ünün kıdemi 11-20 yıl arasında ve 1'i de 21 yıl ve üstünde kıdeme sahiptir. Yine öğretmenlerin 2'si bekar ve 5'i evlidir.

## 2.3. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Araştırmamızda veriler, görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Görüşme, araştırmada cevabı elde edilmeye çalışılan sorular etrafında konu ile ilgili kişilerden veri toplanması olarak tanımlanabilir ve görüşme, araştırma konusu hakkında derinlemesine bilgi sağlar (Büyüköztürk, vd., 2019). Yapılan görüşmelerde *“yarı yapılandırılmış görüşme formundan”* faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ana soruların belli olduğu fakat görüşmenin gidişatına göre yeni soruların da sorulabildiği görüşmelerdir (Karacabey, 2021). Bu kapsamda katılımcı öğretmenlere *“Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin Sınıf Geçme ile ilgili maddelerini incelediğinizde öğrencilerin sınıf geçme sistemi hakkında neler düşünüyorsunuz?”*, *“Sınıf geçme yönetmeliğinin olumlu veya olumsuz sonuçları nelerdir? ve “Ortaöğretim kurumlarının sınıf geçmeyi düzenleyen maddeleri sizce nasıl düzenlenmelidir?”* soruları yöneltilmiştir. Ayrıca Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin (MEB, 2013) sınıf geçmeyi düzenleyen maddeleri doğrultusunda 3 farklı tablo oluşturulmuş ve sınıf geçme senaryoları meydana getirilmiştir. Bu senaryolar aracılığı ile yönetmeliğin sınıf geçmeyi düzenleyen bölümlerinin zayıf noktaları ortaya konmaya çalışılmıştır.

## 2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma yapmak için İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirilmesinde gönüllülük esası dikkate

alınmış ve öğretmenlerin soruları samimiyetle yanıtlaması sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmelerin sadece ilgili araştırma kapsamında kullanılacağı ve gizlilik ilkesi gereği görüşmelere ait kişisel bilgilerin kimseyle paylaşılmayacağı açıklanmıştır. Görüşmeler yapılırken herhangi bir zaman sınırlamasına gidilmemiştir. Toplanan nitel veriler, tündengelimci analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu tür analizin amacı, toplanan bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

### 3. BULGULAR

Bu bölümde özellikle Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin (MEB, 2013) doğrudan sınıf geçmeyi düzenleyen 57. Maddesinin 1/b bölümü incelenecektir. Buna göre ilgili maddede “başarısız dersi/dersleri olanlardan, yılsonu başarı puanı en az 50 olan öğrenciler doğrudan sınıf geçer.” ifadesi yer almaktadır. 57. Maddenin 2. bölümünde ise “birinci fıkradaki şartları taşımakla birlikte yılsonu başarı puanıyla başarılı sayılmayacak derslerden başarısız olan öğrenciler, o dersten/derslerden sorumlu geçer.” denilmektedir. Bu, Anadolu Liseleri için Türk Dili ve Edebiyatı dersini ifade etmektedir.

**Tablo 1.** Anadolu Lisesinde 9. Sınıfta Öğrenim Gören Bir Öğrenciye Yönelik Tasarlanmış Muhtemel Not Çizelgesi ve Sonuç

Ders Adı	Saat	1.Dönem	2.Dönem	Ortalama	Ağırlıklı	Sonuç
1.Türk Dili ve Edebiyatı	5	60	60	60	300	Başarılı
2.Din Kültürü ve Ahlak B.	2	35	35	35	70	Başarısız
3.Tarih	2	35	35	35	70	Başarısız
4.Coğrafya	2	35	35	35	70	Başarısız
5.Matematik	6	35	35	35	210	Başarısız
6.Fizik	2	35	35	35	70	Başarısız
7.Kimya	2	35	35	35	70	Başarısız
8.Biyoloji	2	35	35	35	70	Başarısız
9.Birinci Yabancı Dil	4	35	35	35	140	Başarısız
10.İkinci Yabancı Dil	2	35	35	35	70	Başarısız
11.Beden Eğitimi ve Spor	2	90	90	90	180	Başarılı
12.Görsel Sanatlar/Müzik	2	90	90	90	180	Başarılı
13.Sağlık Bilgisi ve Trafik	1	35	35	35	35	Başarısız
14.Seçmeli Ders 1	2	90	90	90	180	Başarılı
15.Seçmeli Ders 2	2	90	90	90	180	Başarılı
16.Seçmeli Ders 3	1	90	90	90	90	Başarılı
	39			<b>A.Not Ort.</b>	<b>50,8974</b>	<b>GEÇTİ</b>

Tablo 1 incelendiğinde Anadolu Lisesinde akademik eğitim alan bir öğrencinin seçmeli derslere göre değişebilmekle birlikte, 16 farklı ders alabileceği görülmektedir. Tablo 1’de 16 dersin 10’undan başarısız olan bir öğrencinin genel ortalamasını 50,8974 olarak getirmesi sebebiyle bir üst sınıfa geçebildiği anlaşılmaktadır. Notları Tablo 1’deki gibi gelen bir öğrencinin Tarih, Coğrafya, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Birinci Yabancı Dil, İkinci Yabancı Dil, Sağlık

Bilgisi ve Trafik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerin kazanımlarını çoğunlukla edinmemekle birlikte üst sınıfa geçiş yapabildiği görülmektedir.

**Tablo 2.** Anadolu Lisesinde 11. Sınıfta Öğrenim Gören Bir Öğrenciye Yönelik Tasarlanmış Muhtemel Not Çizelgesi ve Sonuç

Ders Adı	Saat	1.Dönem	2.Dönem	Ortalama	Ağırlıklı	Sonuç
1.Türk Dili ve Edebiyatı	5	35	35	35	175	Başarısız
2.Din Kültürü ve Ahlak B.	2	85	85	85	170	Başarılı
3.Tarih	2	35	35	35	70	Başarısız
4.Felsefe	2	35	35	35	70	Başarısız
5.Birinci Yabancı Dil	4	85	85	85	340	Başarılı
6.İkinci Yabancı Dil	2	85	85	85	170	Başarılı
7.Beden Eğitimi ve Spor	2	85	85	85	170	Başarılı
8.Görsel Sanatlar/Müzik	2	85	85	85	170	Başarılı
9.Seçmeli Matematik	6	35	35	35	210	Başarısız
10.Seçmeli Fizik	4	35	35	35	140	Başarısız
11.Seçmeli Kimya	4	35	35	35	140	Başarısız
12.Seçmeli Biyoloji	4	35	35	35	140	Başarısız
	<b>39</b>			<b>A.Not Ort:</b>	<b>50,3846</b>	<b>GEÇTİ</b>

Tablo 2 incelendiğinde Anadolu Lisesinin 11. sınıfında öğrenim gören bir öğrencinin seçilen seçmeli derslerin ders saatine bağlı olarak farklılık gösterebilmekle birlikte, ders dağılımının yukarıdaki gibi olacağı varsayılmaktadır. Yukarıda verilen tablo incelendiğinde 12 dersi bulunan 11. Sınıf öğrencisinin Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Felsefe, Seçmeli Matematik, Seçmeli Fizik, Seçmeli Kimya, Seçmeli Biyoloji gibi derslerin dönem ortalamalarının 35 olmasına rağmen yine de sınıfını geçebildiği görülmektedir. Söz konusu öğrenci, seçmeli derslerini Fen derslerinden seçmiştir. Buna rağmen söz konusu derslerin hiçbirinden başarılı olamamış ve ortak derslerin de üçünden başarısız olmasına rağmen sınıfını geçebilmiştir. Söz konusu öğrencinin ağırlıklı not ortalaması 50'nin üzerinde olduğundan öğrenci sadece başarısız olduğu Türk Dili ve Edebiyatı dersinden sorumlu olacaktır.

**Tablo 3.** Anadolu Lisesinde 11. Sınıf Tasarlanmış Bir Öğrenciye Ait Muhtemel Not Çizelgesi ve Sonuç

Ders Adı	Saat	1.Dönem	2.Dönem	Ortalama	Ağırlıklı	Sonuç
1.Türk Dili ve Edebiyatı	5	90	90	90	450	Başarılı
2.Din Kültürü ve Ahlak B.	2	90	90	90	180	Başarılı
3.Tarih	2	35	35	35	70	Başarısız
4.Felsefe	2	35	35	35	70	Başarısız
5.Birinci Yabancı Dil	4	35	35	35	140	Başarısız
6.İkinci Yabancı Dil	2	35	35	35	70	Başarısız
7.Beden Eğitimi ve Spor	2	85	85	85	170	Başarılı
8.Görsel Sanatlar/Müzik	2	85	85	85	170	Başarılı
9.Seçmeli Türk Dili ve Ed.	5	35	35	35	175	Başarısız
10.Seçmeli Matematik	6	35	35	35	210	Başarısız
11.Seçmeli Tarih	4	35	35	35	140	Başarısız
12.Seçmeli Diksiyon ve Hit.	1	35	35	35	35	Başarısız
13.Seçmeli Coğrafya	2	35	35	35	70	Başarısız
	<b>39</b>			<b>A.Not Ort:</b>	<b>50,0000</b>	<b>GEÇTİ</b>

Tablo 3 incelendiğinde ise 11. Sınıfta okuyan bir öğrencinin sadece Türk Dili ve Edebiyatı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Beden Eğitimi ve Spor ile Görsel Sanatlar/Müzik derslerinden yüksek notlar almasının sınıfını herhangi bir sorumluluğu olmadan geçmesine yettiği görülmektedir.

Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3 birlikte incelendiğinde Anadolu Lisesinde okuyan bir öğrencinin akademik eğitim almasına rağmen Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya gibi derslerden tüm ortaöğrenim hayatı boyunca bir kez bile başarılı olmadan ortaöğrenimini tamamlayabilmesinin mümkün olduğu görülmektedir. Bu durumdan hareketle araştırmamıza katılan öğretmenler “Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin Sınıf Geçme ile ilgili maddelerini incelediğinizde öğrencilerin sınıf geçme sistemi hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusuna yönelik; “*mevcut sınıf geçme sisteminin basitliğinden/kolaylığından, öğrencileri belli bir kültür seviyesine taşımaktan uzak olmasından, öğrencileri güdülememesinden ve eğitimin kalitesini olumsuz etkilemesinden yakındıklarını*” ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu duruma ait görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

*Mevcut sistemi olumlu bulmuyorum, çünkü sınıf geçmek çok kolay olduğu zaman öğrenci derslerine yeterince çalışmıyor. Derslerine gereken önemi vermiyor nasıl olsa derslerden geçeceğim diyor. Dolayısıyla bu da okulun disiplinini bozuyor. ...Aynı zamanda eğitimin kalitesini de düşürüyor. Normalde Liseyi bitiren bir öğrencinin genel kültür ve genel yetenek anlamında belli bir seviyede olması lazım fakat bu durumdan ötürü bu hedefe ulaşamıyor. Sınıf kolay geçildiği için, çocukların fazla çaba harcaması gerektiği için bu bahsettiğim amaca ulaşmak mevcut durumda çok zor. ... Çocuklarda sorumluluk bilinci gelişmiyor. Yani çocuk çalışmasa bile belli bir şey elde ettiği için bu durum çocukta çalışmadan bir şeyler elde etme düşüncesini doğuruyor. Alışkanlık yaratıyor. Bu da toplumsal açıdan tehlikeli bir durum çalışmadan, üretmeden bir şeyler elde etme isteği ve alışkanlığı. Bu bütün ömrüne yansıyor sonra çocuğun. Bu, çocuğun karakteri haline geliyor. Lisedeki bu durumun çalışmadan emek vermeden bir şeyler elde etme isteğini hayatı boyunca devam ettirmek istiyor. Bu da toplumsal ve sosyolojik olarak kötü bir durum. ...Bir de bana göre bu durumun değiştirilmesi için öncelikle velilerin ikna edilmesi lazım. ... Yani mevcut durumun sürdürülmesinin arkasında bana göre velilerin bu durumu da yatıyor. Bana göre bu konuda da çalışma yapmak lazım velilere her mesleğin kutsal olduğunu, kıymetli olduğunu, akademik mesleklerin diğer mesleklerden daha kıymetli olmadığını da anlatmak lazım. Bu probleme köklü bir çözüm istiyorsak. (Ö1)*

*Bu sistemde öğrencilerin sınıf geçmesi oldukça kolay. Hatta geçmemek için epeyce bir çaba sarf etmeleri gerektiğini düşünüyorum. Çok fazla ders olduğu için yani, temel derslerden iyi not almasa bile diğer derslerden aldığı genelde de müzik, resim, beden eğitimi öğretmenleri yüksek puan*



*verdikleri için bu durum haliyle ortalamayı yükseltiyor. Haliyle de sınıf geçiyorlar. ... çok fazla çaba sarf etmeden, emek sarf etmeden öğrenci çok az bir gayretle, minimum çaba ile sınıf geçilebiliyor bu sistemde. (Ö2)*

*Öğrenciyi bir kere güdülemiyor, çünkü öğrenci sadece iki üç dersten geçsem de ben bu sınıftan geçerim dediği için diğer derslere çalışmıyor yüksek kredili derslerden geçtiğinde kendi alan dersi bile olsa 2 saatlik fizik, kimya gibi derslere çalışmıyor veya başarı düzeyi çok düşük olmasına rağmen seçmeli derslere çalışıp sınıf geçebileceğini bildiği için gerçekten ana derslere kaliteli bir şekilde çalışmıyor. (Ö3)*

*Öğretmenlerin sınav yapmasını gereksiz görüyorum bu sistemle çünkü öğrenci her halükârda okula %80 devam ettiği sürece sınıf geçmesi muhtemeldir. (Ö4)*

*Öğrencilerin genelinin beden eğitimi, resim, müzik, bilgisayar, din, diksiyon vb dersleri yüksek; matematik, Türkçe, edebiyat, tarih, coğrafya, fizik, kimya, biyoloji, felsefe gibi dersleri zayıf olduğu halde yani beş, altı, yedi, sekiz, dokuz zayıfla sınıf geçmektedir. Not korkusu, sınıfta kalma korkusu olmadığından derslere gereken önemi ve ilgiyi göstermemektedir ve tam öğrenme gerçekleşmeden de sınıfları geçmekte ve mezun olmaktadır. Bu durum öğretmene, okula, eğitim sistemine olan itibarı da zedelemektedir. (Ö5)*

*Mevcut sınıf geçme yönetmeliğine göre öğrencilerin sınıfta kalmak için harcaması gereken çaba, sınıfı geçmesi için harcaması gereken çabadan çok daha fazladır. Bunun sonucunda öğrencilerin eğitime verdiği değer azalmakta ve öğrenci kalitesi gün geçtikçe düşmektedir. (Ö6)*

*Öğrencilerin ağırlıklı derslerden başarısız olmasına rağmen sınıf geçmesi öğrencinin ilerleyen yıllarda davranışsal ve akademik açıdan başarısızlığı alışkanlık haline getirdiği kanaati oluşturmaktadır (Ö7)*

Mevcut sistemdeki sınıf geçme esas ve usullerinin sadece öğrencilere değil, öğretmenlere de olumsuz etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Çünkü öğrencilerin istenilen kazanımlara ulaşmadan üst sınıflara geçebilmelerinin derslerine giren öğretmenleri de etkileyebileceği varsayılabilir. Bu durumdan hareketle araştırmamıza katılan öğretmenler “Bir öğretmen olarak sınıf geçme yönetmeliğinin olumsuz veya olumlu sonuçları nelerdir?” sorusuna yönelik; “yönetmeliğin bu haliyle mesleki tatmini azalttığını, isteksizliğe yol açtığını, dersleri işlemede sorunlara neden olduğunu” ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

*Öğretmenlik mesleği açısından çok kötü. Neden kötü çünkü öğretmenlerin mesleki tatmini çok azalıyor. Çocuk çok kolay bir şekilde sınıf geçtiği için dersi dinlemiyor. Dolayısıyla öğretmenlerin anlattığı derse saygı duymuyor nasıl olsa sınıfımı geçeceğim diye. (Ö1)*

*Öğretmenlik mesleği açısından değerlendirirsek bu kadar kolay sınıf geçmenin haliyle ders işlemede de dersin sağlıklı ve huzurlu geçmesinde de sıkıntılar oluyor. Çocuğa karşı kullanabileceğimiz hiçbir koz eğer kozsa bu turnak içinde öyle bir kozumuz da kalmıyor. Yani dersin niteliğini kalitesini bozuyor. Bu kadar kolay geçmek. (Ö2)*

*Öğretmen de bu sefer şunu düşünüyor: Bu çocuklara aylarca, yıllarca belki emek veriyor sonunda da çocuklardan dönüt almak istiyor ancak çocuklar karşılığını vermeyince bu durum öğretmeni pasifliğe, çalışmamaya, isteksizliğe, bu mesleği yapmamaya daha doğrusu verimi en düşük seviyede tutarak günü geçirmeye itiyor. (Ö3)*

Son olarak araştırmamıza katılan öğretmenler “Ortaöğretim kurumlarının sınıf geçmeyi düzenleyen maddeleri sizce nasıl düzenlenmelidir?” sorusuna yönelik; “sınıf geçmek için gerekli olan not ortalamasının yükseltilmesi, baraj ders olarak adlandırılan yılsonu başarı ortalaması ile başarılı sayılmayacak derslerin düzenlenmesi, zayıf ders sayısına sınırlaması getirilmesi” gibi önerilerde bulundular. Nitel görüşme yapılan öğretmenlerin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

*Bu duruma ilkokulun sonunda çözüm aranmalı yani rehberlik ve yönlendirme ilkokulun sonunda yapılmalı. Birçok Batı Avrupa ülkesinde olduğu gibi yani ilkokulda sınıf öğretmeni ve rehber öğretmeni çocuğun ilgi kabiliyetini keşfedip çocuğu yönlendirmesi lazım. Akademiye merakı olanları akademik okullara mesleğe ilgisi olanları, el becerisi olanları meslek liselerine ve her ikisine ilgisi olmayanları da üçüncü bir seçenek olarak başka okullar açılıp o okullara yönlendirilmesi lazım. Bu yapılmadığı zaman eğitim öğretim çıkmaza giriyor. En baştan Anadolu Lisesine gelmemesi lazım ve bunun için de gerekli rehberlik ve yönlendirme ilkokulun sonunda yapılması lazım. ...Yani mevcut durumda 50'yi geçmek çok kolay bunun zorlaştırılması lazım. Eğitimde kaliteyi yakalamak istiyorsak çitanın yükseltilmesi lazım. (Ö1)*

*Baraj derslerin sayısı artırılabilir. Edebiyat haricinde başka dersler de olabilir. Mesela sayısal bölümler de matematik de olmalı. Çocuğun fiziği, biyolojisi, kimyası çok kötü ona rağmen sayısala gelmiş. (Ö2)*

*Tabii şartları düşünülebilir 3 zayıfla ve 4 dersten veya alan derslerin herhangi ikisinden başarısız olan olabilir. Devamında ortak sınavlar yapılabilir. ... Ortak sınavlarla çocuğun 9. Sınıf 10. Sınıf veya 11. Sınıf sınavlarının ortak ortalaması alınarak üniversiteye yerleştirilirse çalışır. ...*

*Sonuçta bu puanıyla üniversiteye yerleştirilirse çocuk muhakkak çalışacaktır. ... Bir de baraj dersler düzenlenebilir. Sayısal bölüme giden bir öğrenci fizik ve kimyadan kalmamalı, eşit ağırlığa giden bir öğrenci edebiyattan matematikten kalmamalı. Sözele giden edebiyat tarihten kalmamalı yani alan bazlı baraj ders daha mantıklı olur. (Ö3)*

*Özellikle sanat ve sportif derslerin notları sınıf geçmeyi etkilememeli. (Ö4)*

*Öğrencilerin derslere, öğretmenlere, okula ve eğitime ilgili ve saygılı olabilmesi için ve kendilerini öğrenerek, bilerek, hak ederek, geliştirerek sınıfları geçebilmeleri için eskiden olduğu gibi üç dersten zayıf olan sınıfta kalmalıdır. Ders sayısı ve süresi düşürülmelidir.(Ö5)*

*Ortaöğretim kurumları ucuz diploma dağıtan kurumlar olmaktan çıkarılmalıdır. Kurumlar öğrencileri yeteneğine göre sınıflandıran ve mezun olduğunda onlara bir meslek edindirmeyi hedef alan kurumlara dönüştürülmelidir. (Ö6)*

*Sınıf geçme, ciddi yaptırımlar uygulanarak gerçek başarılı ve çalışan öğrenciler ayırt edilerek düzenlenmelidir. (Ö7)*

#### **4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER**

Araştırmada, Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği doğrultusunda üç sınıf geçme senaryosu hazırlanmıştır. Bu senaryolara göre öğrenciler akademik yaşamlarında önemli bir yer tutacak olan Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih, Coğrafya ve Matematik gibi temel derslerden başarılı olmadan mezun olabilmektedirler. Halbuki Anadolu Liselerinde okuyan öğrencilerin akademik bilgi düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir. Çünkü bu öğrenciler mezun olduklarında herhangi bir meslek sahibi olamadıklarından onların geleceklerini büyük oranda ortaöğretim kurumlarından edindikleri bu akademik bilgi düzeyinin yönlendireceği varsayılabilir. Ayık ve arkadaşları (2007) tarafından yapılan çalışmada lise başarısının arzu edilen bir fakültenin kazanılmasında önemli olduğu tespit edilmiştir. Karaman ve arkadaşları (2004) ortaöğretim öğrencilerinin mezuniyet notları ile ÖSS puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu tespit etmişlerdir. Yanpar ve Özen (2004) tarafından yapılan çalışmada ders geçme notunun %60 olabileceği ve lise eğitimini başaramayacak olanların kısa sürede çiraklık eğitimi veya meslek liselerine yönlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Gür ve Çelik (2009) tarafından hazırlanan raporda eğitimin kronik sorunlarından birisi olarak sınıf geçme uygulamalarındaki aşırı kolaylaştırıcı tutum gösterilmekte ve neredeyse bütün yıl boyunca hiçbir çalışmada bulunmadan öğrencilerin bir üst sınıfa geçebildiklerine değinilmektedir. Kalkınma ile eğitim arasındaki ilişki (Günkör, 2017) göz önünde bulundurulduğunda eğitim

öğretim hizmetlerinin etkililiğinin artırılması ve öğrencilerin daha nitelikli yetiştirilebilmeleri için Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin (MEB, 2013) sınıf geçmeyi düzenleyen maddelerinde iyileştirmelere gidilmesinin çok gerekli ve önemli olduğunu ifade edebiliriz.

Yapılan nitel görüşmeler ışığında, öğrencilerin yeterli kazanımları elde etmeden bir üst sınıfa geçmeleri veya mezun edilmelerinin görüşülen öğretmenlerde isteksizliğe ve pasifliğe neden olduğu, mesleki tatmini azalttığı, sınıf yönetimini zorlaştırdığı da anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde araştırmamızın sonuçlarına paralel olarak öğrenci başarısı ve öğretmenlerin stres (Aydın, 2016), iş doyumunu (Tan, 2003) ve motivasyonu (Karabağ Köse vd., 2018) arasında bir ilgi olduğu da görülmektedir. Örgütlerin başarısının sahip oldukları kaynakları kullanma becerileri ile orantılı olduğu (Akgündüz, 2020) düşünüldüğünde sınıf geçmenin kolaylaştırılmasının hem öğrencilere hem öğretmenlere hem de genel anlamda topluma olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir. Okulların niteliği ile toplumu meydana getiren bireylerin davranışları arasındaki yakın ilişki olduğu düşüncesi (Akan, 2021), bu düşüncemizi daha da güçlendirmektedir. Tüm bunların eğitim sisteminin niteliğini düşürdüğü ve onu bir kısır döngü içine soktuğu da ifade edilebilir. Çünkü amaçlanan kazanımların önemli bir kısmını elde etmeden sınıf geçen öğrenciler, zaten başlı başına bir sorun iken, bu sorunun bir de öğretmen performansına etki ettiği anlaşıldığından söz konusu durum başarılı öğrencilerin etkili öğrenim görmelerine de engel olarak daha büyük sorunlara yol açabilir.

Araştırmamız esnasında görüştüğümüz öğretmenlerin, yönetmeliğin sınıf geçme ile ilgili maddelerinin yeniden düzenlenmesi konusunda hemfikir olduklarını söylemek mümkündür. Buna göre öğretmenler genel anlamda sınıf geçmek için gerekli olan yılsonu başarı puanının artırılması, sınıf geçmeye zayıf ders sayısı kriteri getirilmesi, baraj ders olarak bilinen yılsonu başarı puanı ile başarılı sayılamayacak derslerin düzenlenmesi vb. önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin görüşlerinden de yola çıkarak araştırmamızda, yönetmeliğin ilgili maddelerinin iyileştirilmesine yönelik olarak aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Doğrudan sınıf geçmeye ilişkin Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinin (MEB, 2013) 57. Maddesinin b fıkrasında yer alan “başarısız dersi/ dersleri olanlardan, yılsonu başarı puanı en az 50 olan öğrenciler doğrudan sınıfı geçer” maddesinde mutlaka değişikliğe gidilerek başarısız ders sayısına sınırlama getirilmesinin veya sınıf geçmek için gerekli olan yılsonu başarı puanı ortalamasının yükseltilmesi bu soruna/duruma bir çözüm olabilir.

- Anadolu Liselerinde 11 ve 12. Sınıflarda okuyan öğrenciler kendi istedikleri seçmeli dersler aracılığıyla fen ve sosyal ağırlıklı dersler görmektedirler. Bu öğrencilerden bir kısmı seçmeli derslerini fen dersleri arasından seçerek bu alanda akademik eğitim alırken bazıları sosyal dersler seçerek söz konusu alanlarda daha fazla ders görmektedirler. Bazı öğrenciler ise her iki bölüme ait dersleri seçebilmektedirler. Resmi anlamda fen, eşit ağırlık ve sözel şubeleri açılmasa bile öğrenciler seçtikleri dersler aracılığıyla üç farklı şekilde sınıf oluşturmaktadırlar. Ancak öğrenci ister fen derslerini ister sözel dersleri seçsin seçtiği derslerle ilgili olarak öğrenciye özel bir sorumluluk yüklenmemektedir. Böylelikle fen ağırlıklı seçmeli dersleri seçen bir öğrenci tüm seçmeli fen derslerinden kalsa bile veya sözel ağırlıklı dersleri seçen bir öğrenci sözel derslerinden kalsa bile yine de sınıfını geçebilmektedir. Bu sebeple öğrencinin kendi seçtiği ve ders programının önemli bölümünü oluşturan bu seçmeli derslerin kendi içinde ayrıca not ortalamalarının tespit edilerek sınıf geçmek için bu derslerden belli bir ortalama alınmasının zorunlu tutulması veya bu dersler içinden belli sayıdaki dersten başarılı olunmasının istenmesinin niteliği artırarak olumlu katkı sağlayacağı düşünülebilir.

- 50 not ortalamasını yakalayan öğrencilerin Türk Dili ve Edebiyatı dersi dışındaki tüm derslerden herhangi bir sorumluluğunun olmadan üst sınıfa geçişinin engellenmesi ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi dışında örneğin 11 ve 12. Sınıflar düzeyinde seçmeli dersler bazlı sorumluluk sistemine geçilmesi bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

- Ortaöğretim kurumlarının amaçlarından olan yabancı dil öğreniminin sağlanabilmesi için Anadolu Liselerinde sınıf geçme maddelerine yabancı dil ile ilgili yükümlülükler getirilmesi, yabancı dil öğrenimi konusunda niteliğin artmasına katkı sunabilir.

- Son olarak akademik eğitim veren Anadolu Liselerindeki derslerden başarısız olan öğrencilerin vakit kaybedilmeden mesleki eğitim veren kurumlara yönlendirilmesinin Anadolu Liselerindeki eğitimin niteliğinin artırılması bakımından oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

## 5. KAYNAKÇA

- [1]. Akan, D. (2021). Türk eğitim sisteminin örgüt ve yönetim yapısı. N. Can (Ed.), *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*. Ankara: Pegem.
- [2]. Akgündüz, Y. (2020). *Örgütsel davranış*. Ankara: Nobel.
- [3]. Aydın, İ. (2016). *İş yaşamında stres*. Ankara: Pegem.

- [4]. Ayık, Y. Z., Özdemir, A. ve Yavuz, U. (2007). Lise türü ve lise mezuniyet başarısının, kazanılan fakülte ile ilişkisinin veri madenciliği tekniği ile analizi. *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 441-454.
- [5]. Bayındır, E. (2009). *Ortaöğretimde sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinin öğrenci başarısına etkisi (Avcılar Lisesi örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [6]. Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- [7]. Creswell, J. W. (2020). *Eğitim araştırmaları*. İstanbul: Edam
- [8]. Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 33-41.
- [9]. Günkör, C. (2017). Eğitim ve kalkınma ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1), 14-32.
- [10]. Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009). *Türkiye’de milli eğitim sistemi: Yapısal sorunlar ve öneriler (Rapor No:1)*. Ankara: SETA.
- [11]. Karabağ Köse, E., Taş, A., Küçükçene, M., Karataş, E. (2018). Öğretmen motivasyonunu etkileyen faktörlere ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (48), 255-277.
- [12]. Karacabey, M. F. (2021). Nitel veri toplama teknikleri. S. Şen ve İ. Yıldırım (Ed.), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- [13]. Karaman, İ., Dilber, R. ve Sönmez E. (2004). Ortaöğretim başarı ölçütleri ile ÖSS puanları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 263-269.
- [14]. Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı* (2. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- [15]. MEB. (2013). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18812&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 3.10.2021)
- [16]. MEB. (2018). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgesi*. Erişim adresi: [http://ttkb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2018\\_02/21173451\\_ort\\_ogrtm\\_hdc\\_2018.pdf](http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf) (Erişim Tarihi: 3.10.2021)
- [17]. MEB. (2020). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim*. Ankara: Resmi İstatistik Programı Yayını. Erişim adresi: [http://sgb.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2020\\_09/04144812\\_meb\\_istatistikleri\\_organ\\_e\\_gitim\\_2019\\_2020.pdf](http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_organ_e_gitim_2019_2020.pdf) (Erişim Tarihi: 3.10.2021).

- [18]. ÖSYM. (2008). *2008-ÖSYS Başvuru ve Sınavlara İlişkin Sayısal Bilgiler*. <https://www.osym.gov.tr/Eklenti/387,osssonucfotografisizpps.pps?0> (Erişim Tarihi: 13.05.2022).
- [19]. ÖSYM. (2009). *2009-ÖSYS Başvuru ve Sınavlara İlişkin Sayısal Veriler*. <https://www.osym.gov.tr/Eklenti/361,osssonucsunum2pps.pps?0> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)
- [20]. ÖSYM. (2019). *2019 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Sayısal Bilgiler*. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/sayisabilgiler18072019.pdf>. (Erişim Tarihi: 11.09.2021)
- [21]. ÖSYM. (2020). *2020 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Sayısal Veriler*. [https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/YKS/yks\\_sayisal\\_27072020.pdf](https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/YKS/yks_sayisal_27072020.pdf). (Erişim Tarihi: 11.09.2021)
- [22]. ÖSYM. (2021). *2021 Yükseköğretim Kurumları Sınavı Sayısal Veriler*. [https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/sayisal\\_veriler\\_28072021.pdf](https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2021/YKS/sayisal_veriler_28072021.pdf). (Erişim Tarihi: 11.09.2021)
- [23]. Öztürk, N. (2005). İktisadi kalkınmada eğitimin rolü. *Sosyoekonomi*, 1(1), 27-44.
- [24]. Tan, N. (2003). *Anadolu lisesi öğretmenlerinin iş doyumunu etkileyen etmenler (Ankara ili örneği) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi)*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [25]. Uğurlu, C. T. (2018). Durum (Örnek Olay) çalışması. K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.), *Eğitim yönetiminde araştırma*. Ankara: Pegem.
- [26]. Yanpar, T. ve Özen, R. (2004). Üniversite öğrencilerinin lise eğitimini algılamaları ve iyileştirme ile ilgili öneriler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 381-402.
- [27]. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.